

LITERATURA STRAINA

ALFRED DE VIGNY

„LA CANE DE JONE”

Când a intrat Papa, Napoleon se plimba în sus și în jos prin cameră; apoi începu să se învârtăască ca un vântor, împrejurul jilfului; se opri deodată în fața lui în poziție militărească și reînțepi discutația din trăsura, întreruptă din cauza sosirii. Se vedea că e grăbit s-o termine... „Părinte, îți mai spun odată că nu prea sunt deștept și nu îmi plac filozofii, nici moralistii; îți spun drept că, așa stă situația chiar la lăturghie, dacă n'ar exista republicanii!”

„Aceste cuvinte le aruncă în fața prelatului, iute, ca fulgul dintr-o cădelniță. Apoi se opri, așteptând efectul, crezând că împrejurările, cari precedaseră întrevăderea, oricât ar fi fost de antireligioase, puteau să dea acestei măturări repezi și hotărâte, o valoare nebănuită...”

Papa plecă privirile și își puși mâinile pe capetele de vultur de pe rezemătoarea jilfului. Părea o statuă romană, care spune lămurit: „Mă supun să ascult orice cuvinte profane va binevoi să-mi spuie!”

Bonaparte, dându-și ocol jilfului din mijlocul odăii, și observând, după privirea ce o aruncă bătrânului prelat, că nu era mulțumit, nici de el nici de interlocutorul său, și că se muștră că începuse discuția prea domol. Porni să vorbească mai cu șir, învârtindu-se mereu împrejurul lui, și privind pe furis oglinzile din pereți, în care se reflecta figura serioasă a Papei...

„El privea numai dintr-o parte, când trecea pe lângă el, dar niciodată în față, fiindu-i teamă să nu pară prea atent la efectul vorbelor spuse.”

„Prea sfințe, mai am ce-va pe suflet; pari a fi fost să consimți la încoronarea mea, ca odinioară la concordat. Ai înfățișarea unui martir în fața mea; ești așa de abătut ca și cum ai încredințat cerului, durerile d-tale. Adevărat vorbind însă, nu ai această situație și, Doamne, nici nu ești prizonier, ești liber ca aerul!”

Pius al 7-lea zâmbi cu tristete și îi privi drept în ochi. Simțea pretențiile umitoare ale acestei firi despotice, căreia ca tuturor fiilor de aceeași natură nu-i era de ajuns să-i impune supunere, dar să și pari că ai dorit ceea ce ți-a poruncit el, după ce te-ai supus.

„Ești pe deplin liber, continuă Bonaparte, poți să te întorci la Roma, calea ți-e deschisă, nimeni nu te oprește.”

Papa suspină, ridicând mâna dreaptă și ochii spre cer; apoi își aplică încet fața sbârcită și privi crucea de aur atârnată pe piept.

Bonaparte își urmă vorbe, însă ocolindu-l mai încet. Glasul i se îndulci și zâmbetul îi deveni plin de bunătațe.

„Prea sfințe, dacă nu ai avea o fire așa de tare, ți-ai spune verde în față, că ești cam nerecunoscător, fiindcă nu mi-ai amintit de serviciile pe cari ți le-a făcut Franta. Soborul din Veneția care te-a ales Papă, mi-a făcut impresia că a fost inspirat de războiul meu din Italia și de o vorbă pe care am pus-o pentru d-ta. Eram foarte măhnit că Austria te cam necăjea.”

„Mi se pare că sfinția ta, ai fost forțat să te întorci la Roma pe mare, căci nu ai putut trece pe teritoriul austriac.”

„Acți se opri ca să aștepte răspunsul tăcutului oaspete, dar Pius al VII-lea, d'abia înclină capul și rămase adânc și abătut, parcă nu mai putea asculta. Bonaparte împinse cu piciorul un scaun lângă jilful Papei. Tresării, căci atinsese cu epoletul perdeaua după care eram ascuns.”

„Ca bun catolic, de sigur că m'am întristat, continuă el. Eu nu prea am avut vreme să studiez teologia, dar cred în biserică, căci are o putere de viață netărmurită.”

„Va cam zguduit puțin Voltaire, dar nu-l admir și o să asmut pe el un predicător civil. Așunci vei fi mulțumit. Își luă o înfățișare nevinovată și copilărească, foarte ademnită.”

„Nu știu, nu-mi pot explica, deși caut zadarnic, pentru ce nu vești să-ți faci reședință la Paris, pentru totdeauna. Dacă vești, zău, îți pui la dispoziție Tuilerile. Te așteaptă o odaie ca la Monte-Cavalo.”

„Eu nu stau niciodată acolo. Nu vezi d-ta, Padre, că acolo e adevăratul centru al lumii? Voi face, tot ce vei vrea, fiindcă sunt mai bun decât mă crezi. D-ta vei guvernă și vei organiza biserică cum vrei, iar eu mă voi ocupa cu războiul și cu obositoroarea politică.”

„În mine vei avea cel mai bun soldat. Ce frumos ar fi. Vom face soboare ca Constantin cel mare și Carol cel mare, eu le voi deschide și le voi închide; îți voi da pe mamă cheile lumii adevărate cum a zis Christos: „Am venit prin sabie, și o voi păstra, însă după fiecare victorie ți-o voi aduce să o binecuvîntezi!”

Papa, care până acum stătuse nemiscat ca o statuie egipteană, își îndreptă încet, capul plecat în jos, zâmbi trist, își ridică privirile în sus și zise, suspinând liniștit, ca și cum și-ar fi spus gândul îngerului păzitor nevăzut.

„Comedianțule!”

Bonaparte sări de pe scaun și se repezi ca un leopard rănit.

„Era foarte furios, îl cuprinsese furtia groaznică care îi era obișnuită. Se plimba tăcut, mușcându-și buzele până la sânge. Nu mai dădea târcoale prăzii ca până acum, cu privirea șireată și pe furis, ci mergea drept și îndrăzneț în lung și lat, trântind nervos piciorul și sunând din pințenii de la cizme. Odaia se cutremură, perdelele se frământară ca pomii la apropierea furtunii, îmi părea că se va petrece ce-va grozav, mă dureau ochii și mi-ai acoperii cu mâna fără să vreau. Priveam pe Papă; era nemiscat, strângea în mâini vulturii de pe bratele jilfului.

Furtuna izbucni deodată.

„Eu! comedianțule! V-aș face eu comedii să plângeți toți ca femeile și ca copiii — comedianțule! Nu merge cu mine să ai sânge rece și să te porți obraznic! Teatrul meu, e universal, rolul meu este de a fi și actor și autor. Pe voi: Pași, regi, popoare v-aș am angajat ca comedianți și vă joc cu o sfoară, ce se numește frică. Comedianțule! Sienor Chiaromonte, trebuie să fii altfel de om ca să mă poți aplauda sau flueră! Îți dai seama, că, dacă aș vrea, ai fi năpădit un biet popă și dacă nu mi-aș stăpâni râsul, când te salut, Franta întreagă și-ar bate joc de d-ta și de mitra d-tale? Acum patru ani, nimeni nu ar fi îndrăznit să vorbească de Christos. Cine ar fi putut vorbi de Papă, rogu-te?”

Comedianțule! Ah! domnilor, repede prindeți rădăcini la noi! Ești supărat fiindcă nu am făcut rostia lui Lu-

ovic al 14-lea de a semna revocarea libertăților galicane! Dar nu vă puteți juca cu mine! Vă am în mână pe toți! Vă port de la sud la nord, ca pe niște păpușe; mă prefac că îi dau oarecare considerație, fiindcă voesc să înviez o idee destul de veche pe care o reprezinti și nu înțelegi aceasta, ca și cum nu ai voi să vezi: dar nu! Trebuie să-ți spun, să-ți vâr sub ochi lucrurile, ca să le pricepi. Crezi serios, că am nevoie de d-ta, să-ți ridic capul, și să te îmbraci cu hainele d-tale femeiești! Să știi că nu-mi pasă de ele și dacă vrei să continui, te voi trata cum a făcut Carol al XII-lea cu marele vizir, și le sfâșii cu o lovitură de pintești!”

Tăcu. Eu nici nu mai respiram. Intinsei gâtul, (căci nu-mi mai auziam glasul) să văd dacă bătrânul nu murise de frică. Păstra aceeași liniște pe față, aceeași liniște în înfățișare. Ridică încă odată ochii spre cer, și după ce suspină adânc, surăse amărât și zise:

„Tragediene!”

Bonaparte era la capătul celălalt al camerei, rezemat de vatra de marmură înaltă cât el. Porni ca o săgeată, alergând spre bătrân; credeam că îl va strivi. Dar se opri deodată, luă de pe masă un porțelan de Sevres, pe care erau pictate castelul Sf. Inger și Capitolul și îl izbi de marmură și de grăilaș de fier al sobei; îl frământă cu picioarele.

Apoi se așeză pe scaun și rămase cufundat în tăcere, într-o nemiscare îngrozitoare. Mi se ușură sufletul, când îl văzui cu gânduri bune și stăpânindu-și fierberea sângelui. Se întristă, glasul i se domol și melancolic. De la primele cuvinte, simții că își revine și că Proteu, imblânzit cu două cuvinte, se dădea pe față.

„Mizerabilă viață!” începu să zică. Apoi se gândi adânc, își rupse marginea pălăriei, tăcu câte-va clipe și începu vorbindu-și aproape singur, ca deșteptat din somn.

„Așa este! tragedia sau comediant! Totul este teatru: pentru mine totul este mască, demult și pentru totdeauna. Ce oboseală! ce nimicnicie!”

Să te arăți pentru unii din față, pentru alții din profil, după cum le convine. Să pari că ești ceea ce le place lor și să le ghicești visurile lor dobitocești, ca apoi să-ți întuești între teamă și nădejde. Să-i minunezi cu cifre și comunicate, cu distanțe și nume neobișnuite! Să le fii stăpân și să nu știi ce să faci cu ei! Asta este totul, zău! Apoi să te plictisești ca mine, e prea mult! Mă plictisesc de moarte, urmă el, încrucisându-și picioarele și răsturnându-se în jilț. Cum stău locul, mor de urât. După trei zile de vânătoare la Fontainebleau mă plictisesc.

Eu trebuie să merg și să conduc pe alții, dar să mă spânzuri dacă știu unde. Îți vorbesc pe față. Am planuri pentru trei sau patru împărății și le croiesc în fiecare seară și dimineață. Am o imaginație neobosită și dacă aș avea-o de două ori mai bogată, mi-aș obosi și trupul și sufletul căci făcarea noastră nu arde multă vreme.

Să-ți spun drept: când toate planurile îmi vor fi executate, nu pot să jur, că lumea va fi mai fericită, dar va fi o lume frumoasă căci va fi stăpânită de o unitate măreată. Nu sunt filozof și nu cunosc decât pe secretarul florentin cu spiritul comun. Nu înțeleg de loc unele teorii.

Viața e așa de scurtă ca să-ți pierzi timpul cu ele. La mine după cegetare, urmează fapta. După moartea mea se vor găsi destule explicațiuni ale faptelor mele. Dacă voi reuși mai puțin, dacă voi cădea mă vor insulta, căci exagerările sunt gata, mai ales în Franta. Cât trăiesc le înăbușesc, dar după moarte... se va vedea! Cemi pasă! numai să reușesc și asta înțeleg eu. Îmi scriu Iliada cu fapte și în fiecare zi!”

Se ridică vesel și repede, era vioiu și plin de viață; era el cel adevărat și natural căci nu căuta să-și dea aiere ca în dialogurile scrise la Sf. Elena; nu era închis și nu-și lua figura ca să discute cele mai frumoase concepții filozofice: era el, el însuși exteriorizat.

Se apropie de Papa, care era tot nemiscat, și se opri în fața lui. Aci, înfăcșurându-se, răzând ironic, amestecând mărății cu lucruri ordinare după obiceiul lui, aci vorbind cu un avânt larg, neobosit, exprimagea repede a acestui geniu vioi și gata să ghicească totul într-o clipă, fără greutate, spuse acestea:

„Originea e totul! Cel ce vin în lume săraci și goi sunt totdeauna desmădăduți și sau devin oameni de acțiune, sau se sinucid, după temperamentul individual. Când au curaj ca mine, să se vâre în toate, zău, fac pe dracul în patru. Ce vrei; trebuie să trăiască. Trebuie să-ți găsești loc și să-ți faci viațuina. Eu mi-am făcut-o pe a mea cu o ghiulea de tun. Vai de cei ce mi-au stat în cale! — Unii se mulțumesc cu puțin, alții nu se mai satură! Ce să-i faci? Fiecare după pofta lui. Mie m'era tare foame!”

„La Tulon nu aveam cu ce să-mi cumpăr epoleți, căci în locul lor aveam în spărinerea mea pe mama și nu știu câți frați. Pe fiecare i-am aranjat cum trebuie, cred. Iosefina m'a luat de mână și acum o încoronez în ciuda notarului Raguideau, care zicea că nu am decât pelerina și sabia. Vorbăia drept! Căci ce e va să zică manta împărătească, coroana? Sunt ale mele?... Haine de actor! Le îmbrac pentru un ceas și mă plictisesc. Îmi reiau uniforma de ofițer și incalc, toată viața călare! Altfel în fiecare zi aș fi amenințat să fiu aruncat din scaunul împărătesc! Hei, sunt de învidiat? Părinte, pe lume sunt numai două soluri de oameni: cei ce au și cei ce câștigă. Primii se culcă, ceilalți se frământă.”

„Le-am înțeles asta de timpuriu și de aceea voi a-junge departe.”

„Numai doi și-au ajuns idealul începând de la patruzeci de ani: Cromwell și Rousseau și, dacă i-aș fi dat unuia o proprietate și altuia 1200 de franci și o servitoare, nu ar mai fi scris nimic, nici nu ar mai fi predicat. Unii lucrează cu voștele, alții cu fraze, cu marmură și cărămidă, cu cu războaie. Asta e firea mea. Trebuie să fii plătit pentru asta și cu un tron nu sunt prea bine răsplătit.”

„De altfel, voi continua lucrul. O să mai vezi și altele. O să vezi familiai domnitore începând cu mine cu toate că sunt un parvenit și un ales ca și d-ta părinte și scos din popor.”

Putem să ne dăm mâna.”

Traducere de GH. MARINESCU

— A. S. PUȘKIN —

„Șalul Negru”

(Cântec Moldovenesc)

La șalul cel negru privesc năduț
Și jalea stăie un suflet zdrobit.

Pe când eram tânăr, puțin încercat,
O fragedă greacă iubeam înocot.

Frumoasa copilă cu drag m'adința,
Dar ceasul cel negru în cale îmi sta.

Odată, cu oaspeți voioși, petreceam,
Când, iată, un jidov îmi bate în geam.

— „Tu stai cu prietenii mâncând și glumind
„Dar greaca te nșală”, (îmi spuse șoptind)

Blesteme și aur din plin i-arunca;
Un rob cu credință, cu mine luă;

Pe calul meu sprinten sburam-am la ea
Și mila duioasă în mine tăcea.

Când pragul grecoacei abia îl zării,
Orbit de minie, ca totul slăbi.

Intrai în odale cu pasul viclean;
Văzui c'o sărută cu loc un armean.

Scot spada și negru în ochi am văzut.
Pe buze înghețată perfulul sărut.

Un trup iăr' de cap, în picioare zdrobeam;
Și pal, în tăcere la față priveam.

Sbucnise în lacrimi. Dar singe țisui;
Pieri și grecoaca, lubrea pieri!

Din cap un șal negru i-am smuls furios
Șam șters în tăcere oțelul tăios.

Cadavrele n'adată ce seara veni,
În Dunăre oboli furis le svirli.

De-atuncia ochi găleși eu nu mai sărut
Și nopți de iubire eu n'am mai avut.

La șalul cel negru privesc năduț
Și jalea stăie un suflet zdrobit.

Din rusește de
Dr. A. BORTKIEVICI și C. IORDACHESCU

Traducere fidelă în forma și ritmul original. A se compara cu imitația lui C. Negruți: Op. complete Vol. II.

MAXIM GORKI

Amintiri despre Tolstoi

Gândul care îl frământă mai des și în modul cel mai clar, este gândul asupra lui Dumnezeu.

Câteodată și se pare, că nu e un gând, ci o puternică opunere împotriva unui lucru pe care el îl simte mai presus de el. Vorbește mai puțin decât ar dori, asupra acestui lucru, dar se gândește mereu la el. Numai cu mare greutate poți spune că acesta e un semn de bătrânețe, o presimțire a morții — nu, cred că lucrul vine din mândria lui de om, unele în felul ei oarecum dintr-un sentiment de umilință; căci dacă ești Leon Tolstoi, e umilitor să-ți supui voința ta unui streptococ. Dacă ar fi un savant naturalist, ar concepe cele mai subtile ipoteze, ar da la lumină cele mai mari descoperiri.

Are mâini admirabile — drept vorbind, ele nu sunt frumoase, căci sunt străbătute de vine groase, dar sunt pline de expresie și de putere de creator. Probabil că Leonardo da Vinci a avut astfel de mâini. Cu astfel de mâini, poți face orice. Uneori, când vorbește, mișcă degetele, le face pumn, apoi le deschide deodată și pronunță o vorbă înțeleaptă și cu miez. Pare un zeu, nu un Zebaoth ori un Olimpian, ci un zeu din mitologia rusă, care „stă pe un tron de lemn, sub un teiu de aur”, nu el destulă măestate, dar pă-rând desigur mai șiret decât toți zeii ceilalți.

Se poartă cu Sulerschitzki cu gingașia unei femei. Pentru Cehov are o iubire părintească — în iubirea aceasta e ceva din simțirea de mândrie a creatorului — Suler trezește în el un sentiment gingaș, un interes continuu și un entuziasm, care pare că nu obosește niciodată pe vrăjitor. Poate că se ascunde în acest sentiment ceva ridicol, ceva din iubirea unei fete bătrâne pentru un papagal, pentru un câine sau o pisică. Suler este o pasăre sălbatecă și fascinată dintr-o țară ciudată și necunoscută! O sută de oameni de felul lui ar putea să transforme aspectul ca și sufletul unui oraș de provincie.

El i-ar schimba complet aspectul și i-ar umple sufletul cu patimi zgomotoase și strălucitoare și cu o sălbătecie neînvinșă. În iubirea tuturor, pentru Suler se amestecă multă ușurință și veselie și când vâd pe femei cât de copilărește se poartă cu el, mă simt cu totul contrariat. Și totuși, sub această lipsă de grijă din partea lor, se ascunde multă prevedere. Suler e un om pe care nu poți conștientiza. Ce poate face mâine Suler? Poate aruncă undeva o bombă sau se poate inhăita cu o ceată de muzicanți ieșiți de la un chef. Are putere de încordare care să-i ajungă pentru trei vieți, și foc destul, ca să pară că răspundește în jurul lui seănței, ca un fier înroșit.

„Romanticele izvoare din teama de a privi adevărul în față”, zicea ieri, referindu-se la poezie lui Balmont (1). Suler era de altă părere și plin de emoție, acesta citea tremurând încă o poezie și-apoi alta.

„Acestea nu sunt poezii, Lioușuca, acestea sunt șarlatanii, lucruri de rând, cum ziceau cei din evul mediu, o înșirare fără rost de cuvinte. Poezia nu cuprinde artă; când Fet a scris:

„Nu știu însu-mi ce cânt,

1) Soția lui Tolstoi.

În mine crește și se desăvârșește versul”.
a dovedi: pentru poezie un simț real, plin de noblețe și conform cu cântecele populare. Nici țărânul nu știe că e poet — oh, vai, ah și eh — și din toate acestea iesc o poezie reală, venită din inimă, întocmai ca și cântecul unei paseri. Acești poeți moderni ai tăi, nu fac decât să inventeze. Există unele lucruri de duzină franțuzești, care se numesc „articele de Paris” — ei, bine, astfel de lucruri scot la lumină înșirătorii tăi de versuri. Versurile demne de plâns ale lui Nekrassov (2), sunt și ele inventate dela început, până la sfârșit!”

„Și Béranger?”, întrebă Suler.
„Béranger — acesta e cu totul altceva. Ce-avem noi comun cu Francezii? Ei sunt senzuali, viața spirituală are tot atâtă importanță în ochii lor, ca și carnea. Pentru un francez, femeia e totul!”

Suler începu să se opue cu violența care îl caracteriză, dând drumul la tot felul de cuvinte. Lew Nicolaevici, îl privi îngăduitor și-i zise cu un surâs plin de bunătațe: „Astăzi ești cu toane, Lioușuca, întocmai ca o fată care e la timpul mărităului și nu are niciun iubitor!”

Boala îl mistuia din ce în ce mai mult, distrugea ceva în el. Dar în interiorul lui, se părea, că totul devine mai ușor, mai pătrunzător, mai iertător. Ochiul lui au o privire mai ascuțită, mai pătrunzătoare. Pare că ascultă plin de atenție la ceea ce și când ar cere să se transpue în lumea amintirilor pe care a uitat-o, ori ca și când ar fi în așteptarea unui lucru nou și necunoscut. În lăsnăna Poliana, vedeam în el un om care știe totul, care nu mai are nimic de învățat — un om care a găsit soluția la orice întrebare.

În carnetul lui zilnic, pe care mi-l dădu să-l citesc, mi-a atras atenția un aforism curios: „Dumnezeu este năzuința mea!”

Când îi restitui cartea, îl întrebai ce înseamnă acest aforism.

Privi la o parte și ridică sprâncenile. „O gândire neisprăvită”, zise el. „Probabil, că am vrut să zic: Dumnezeu este năzuința mea ca să-l cunosc... Nu, nici aceasta...” Începu să rădă, făcu cartea lui și o băgă în buzunarul mare al bluzei sale. Cu Dumnezeu mi se pare, că are raporturi ce te lasă nedumerit. Ele îmi amintesc uneori de raporturile dintre „doi urși, ce locuiesc în aceeași vizuină!”

Vorbește bucuș și mult despre femei, întocmai ca un romancier francez, dar întodeauna cu asprimea unui țărân rus. Odinioară nu puteam suferi acest lucru la el, și-l priviam ca pe un defect. Azi a întrebai în parcul Migdalelor pe Anton Cehov:

„Ai umblat mult după femei, când erai tânăr?”
Anton Pavlovici surăse încercat și mormăi ceva neînțeleș, trăgându-se de cioc. În acest timp, Leon Nicolaevici, privind marea, zise:

„Eu am fost neobosit în această privință...”

Rosti aceste cuvinte plin de căință și încheie cu o expresie populară piperată: și pentru prima oară observai cu câtă simplitate întrebuițează el expresia, ca și când nu ar ști alta mai potrivită. Când se desprinde de pe buzele sale aspre, toate aceste cuvinte, par simple și naturale și pierd din asprimea lor soldătească și din trivialitatea lor. Îmi amintesc de prima mea întâlnire cu el și de părerea lui asupra lui „Warenika Olessowa” și „Doauăzeci și șase și unul”. Din punctul de vedere obișnuit, tot ce a spus el atunci, a fost un șuvoiu de cuvinte indecente. Pierdusem stăpânirea asupra mea și mă simțeam chiar jicnit. Mă gândiam, că mă socotește ca incapabil să înțeleg un alfel de limbaj. Astăzi înțeleg: era o prostie să mă simt jicnit.

Li place să puie întrebări și să rătăcioase:
Ce gândești despre D-ta?
Îți iubești nevasta?

Crezi D-ta, că fiul meu Leon, are talent?
Cum îți place Sofia Andreievna (3)?
Odată mă întrebă: Îți sunt drag eu D-tale, Alenei Maximovici?

Acesta e viclenia unui bogatir: Wassica Buslaiev, veselul strengar, făcea astfel de pozne în tinerețea lui. Tot timpul experimentează, examinează ceea ce, ca și când s'ar pregătit de luptă. Acest lucru e interesant, dar nu e după placul meu. Al este deavoul și eu un copil în scutece. Ar fi bine, ca să mă lase în pace.

Cât de curios mi se pare, că joacă cărți cu atâta plăcere. Joacă serios, cu patimă. Când ridică cărțile mâinile îi tremură, ca și când ar ține în ele niște pasări viețuitoare, nu niște biete bucați de carton lipsite de viață.

1) Balmont, liric modern rus.

2) Nekrassov, renumit liric rus (1821—1877).

NOTE

Berliner Tageblatt anunță că la muzeul de autografe ale poezilor germani, în Hanovra, s'a găsit un manuscris înedit al lui Schiller. E o baladă scrisă și semnata de mâna poetului și e intitulată „Cântecele unui pribeag”.

A murit la Paris Arthur Meyer, decanul presei franceze. Născut la Havre în 1844, își face studiile la Paris și intră în presă colaborând cu Gérard la Revue de Paris. Înființează apoi marile cotidian Gaulois al cărui director devine și pe care îl conduce până în ultimul moment al vieții.

Arthur Meyer a fost un gazetar în toată adevărata accepție a cuvântului, ironic, causeur și instruit. Volumele sale de amintiri: Ce que mes yeux ont vu și Ce que le pere dit sunt pentru viitorii istoriografi prețioase documente.

„Literatura Mondo”, revistă internațională ce apare în limba Esperanto, e pe pragul unui al treilea an de muncă frumoasă în domeniul literaturii și al artelor. În numărul recent apărut se întâlnesc scriitorii renumiți ai mai multor națiuni. Astfel e reprezentată literatura franceză, daneză, germană, ungară, bulgară, etc. Literatura românească e reprezentată de talentatul nostru scriitor în această limbă d. Tib. Morariu, prin câteva poeme în proză, și o traducere după d. Liviu Marian. Se mai întâlnesc apoi și interesante reproduceri după sculpturile maestrului Rodăin.